

မြန်မာစကားလုံးအမျိုးအစားများကို ဘာသာစကား၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံအရ လေ့လာချက်

ခိုင်မော်ဝင်း^၁၊ ဝေယံတိုး^၂

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် ဘာသာဗေဒအရ စကားလုံးတို့၏ တည်ဆောက်မှုပုံသဏ္ဌာန်ကို အခြေခံ၍ မြန်မာစကားလုံး အမျိုးအစား များကို ခွဲခြားလေ့လာထားသည့် စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားရှိ စကားလုံးများ၏ ဖွဲ့စည်းထားပုံစနစ်ကို ဘာသာဗေဒပညာအရ အသေးစိတ်ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာလေ့လာလို၍ လေ့လာတင်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တင်ပြရာတွင် ဘာသာဗေဒပညာရှင်များ၏ ဘာသာစကားဆိုင်ရာ သီအိုရီများ၊ လေ့လာပုံနည်းစနစ်များ၊ လေ့လာပုံလေ့လာနည်းများကို ချဉ်းကပ်နည်းယူပြီး ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံအရ စကားရိုး၊ စကားရော၊ စကားပေါင်း ဟူ၍ စကားလုံးအမျိုးအစား(၃)မျိုးရှိကြောင်း လေ့လာဖော်ထုတ် သုတေသနပြု တင်ပြထားပါသည်။ မြန်မာ ဘာသာစကား လေ့လာလိုက်စားသူများ၊ သင်ယူသင်ကြားသူများ၊ မြန်မာ စကားလုံးသဒ္ဒါကို ခြေခြေမြစ်မြစ် သိရှိ လိုသူများအတွက် အထောက်အပံ့ကောင်းတစ်ခုဖြစ်မည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ-

စကားလုံး၊ စကားရိုး၊ စကားရော၊ စကားပေါင်း၊ စကောဏ္ဍ၊ ဗဟုဏ္ဍ၊ အထူးပြု။

နိဒါန်း

ဤစာတမ်းသည် စကားလုံးတို့၏ တည်ဆောက်မှုပုံစံကို အခြေခံ၍ စကားရိုး၊ စကားလုံးရိုးရိုး၊ စကားရော^၃၊ စကားပေါင်း^၄ ဟူသော မြန်မာဘာသာစကားရှိ စကားလုံး အမျိုးအစား(၃)မျိုးကို လေ့လာထားသော စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ အခန်း(၂)ခန်းခွဲ၍ အခန်း(၁)တွင် စကားလုံး၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်၊ အခန်း(၂)တွင် စကားရိုး၊ စကားရော၊ စကားပေါင်းဟု အမျိုးအစားခွဲကာ မြန်မာဘာသာစကားရှိ စကားလုံးများ၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံစနစ်၊ စကားလုံးပွားယူပုံစနစ်၊ တိုးချဲ့ဖန်တီးအသုံးပြုပုံ စနစ်တို့ကို ပေါ်လွင်အောင် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ဘာသာစကားတည်ဆောက်မှုတွင် အခြေခံ အကျဆုံးသဒ္ဒါအဆင့်ဖြစ်သည့် စကားလုံး၏အမျိုးအစားများကို ပေါ်လွင်အောင် တင်ပြထား ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကား ပညာရှင်များ၏ စကားလုံးဖန်တီး အသုံးပြုမှုစနစ်ကို အကျဉ်းမျှ ဖော်ထုတ် လေ့လာထားသော စာတမ်းတစ်စောင်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

၁။ ‘စကားလုံး’ ၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

“စကားလုံး”ကို မြန်မာအဘိဓာန်တွင်-

“အနက်အဓိပ္ပာယ်ရှိသောစကားတစ်စု”^၅

ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မြန်မာသဒ္ဒါစာအုပ်တွင်-

“အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုဖော်ပြနိုင်သော စကားအစိတ်အပိုင်းအသီးသီးကို စကားလုံး ဟု ခေါ်သည်”^၆

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

^၁ ဒေါက်တာ၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာဌာန၊ ဗန်းမော်တက္ကသိုလ်

^၂ ကထိက၊ မြန်မာစာဌာန၊ ဗန်းမော်တက္ကသိုလ်

^၃ Structural pattern

^၄ Simple word

^၅ Complex word

^၆ Complex word

^၇ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၁၉၉၀၊ ၉၁။

^၈ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၁၉၉၀၊ ၈၈။

ဆရာဦးထွန်းမြင့်က-

“စကားလုံးသည် သဒ္ဒါ၏ အခြေခံယူနစ်တစ်ခုဖြစ်သည်”^၁

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

ဘာသာဗေဒပညာရှင် ဗလွန်ဖီးကမူ-

“စကားလုံးဆိုသည်မှာ သီးခြားလွတ်လပ်စွာနေသော အသေးဆုံး ရုပ်သီး ဖြစ်သည်”^၂

ဟူ၍လည်းကောင်း ပညာရှင်အသီးသီးက စကားလုံး၏ အဓိပ္ပာယ်ကို အမျိုးမျိုး သတ်မှတ် ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။

ထို့ကြောင့် စကားလုံးဆိုသည်မှာ ဘာသာစကားတစ်ခုရှိ သဒ္ဒါ၏အခြေခံယူနစ် တစ်ခု ဖြစ်ပြီး သီးခြားအနက်ရှိသည့် ရုပ်သီးရုပ်ရင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဘာသာစကား တည်ဆောက်မှုတွင် အခြေခံအကျဆုံး သဒ္ဒါအစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။

၂။ စကားလုံးအမျိုးအစား

ဘာသာဗေဒပညာရှင်များက စကားလုံး၏တည်ဆောက်မှုပုံစံကို အခြေခံ၍ -

(၁) စကားရိုး/ စကားရိုးရိုး

(၂) စကားရော

(၃) စကားပေါင်း

ဟူ၍ စကားလုံးအမျိုးအစားသုံးမျိုးခွဲခြား လေ့လာကြပါသည်။ မြန်မာဘာသာဗေဒ ပညာရှင် များကလည်း မြန်မာဘာသာစကားရှိစကားလုံးကို စကားလုံးအမျိုးအစားသုံးမျိုးခွဲ၍ ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်ပုံအရ ဆန်းစစ် လေ့လာခဲ့ကြပါသည်။

၂။ ၁။ စကားရိုး

စကားရိုးကို အချို့က စကားလုံးရိုးရိုးဟုလည်း ခေါ်ပါသည်။

ဘာသာစကားပညာရှင် ဆရာဦးထွန်းမြင့်က-

“စကားလုံးရိုးရိုးဆိုသည်မှာ ရုပ်သီးရုပ်ရင်းတစ်ခုတည်းဖြင့် ဖြစ်နေသည့် စကားမျိုးကို ဆိုလိုပါသည်”^၃

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

ဒေါက်တာရွှေပြည်စိုးကလည်း-

“စကားလုံးဖွဲ့ရာတွင် စကားရိုးသည် အရင်းခံဖြစ်သည်။ အခြေခံစကားလုံး(သို့) ခွဲမထုတ်နိုင်တော့သော ရင်းမြစ် ရုပ်ရင်းကို ခေါ်ပါသည်”^၄

ဟူ၍လည်းကောင်း စကားရိုး၏သဘောကို ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ကြပါသည်။

ထို့ကြောင့် စကားရိုးသည် ခွဲမထုတ်နိုင်သော ရုပ်သီးရုပ်ရင်းတစ်ခု စကားလုံး ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပုံသေနည်း	- စကားရိုး	→	ရုပ်သီးရုပ်ရင်း
သင်္ကေတ	- S.W	→	fm.

သာဓက - ကြောင်၊ ကြက်၊ ပေး၊ ယူ၊ စက္ကူ၊ မိန်းမ၊ စာရိတ္တ၊ ဘုရား၊ သင်္ကန်း စသည်

စကားရိုးသည် အခြေခံစကားလုံး (သို့) ခွဲမထုတ်၍ မရသော ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်းဖြစ်သည်။ ပုံသဏ္ဌာန်အရ လည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ်အရ လည်းကောင်း ထပ်မံခွဲမထုတ်နိုင်သော စကားလုံး အမျိုးအစားဖြစ်ပါသည်။

^၁ ထွန်းမြင့်၊ ဦး၊ ၂၀၀၇၊ ၃၂၁။

^၂ Bloomfield, 1993,110.

^၃ ထွန်းမြင့်၊ ဦး၊ ၂၀၀၇၊ ၃၃၃။

^၄ ရွှေပြည်စိုး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၀၇၊ ၁၃။

စကားရိုးရိုးကို နာမ်ရိုးနှင့် ကြိယာရိုးဟူ၍ ခွဲခြားလေ့လာနိုင်ပါသည်။

၂၊ ၁၊ ၁။ နာမ်ရိုးစကားလုံး

ဝဏ္ဏအစိတ်အပိုင်းတစ်ခု (သို့) တစ်ခုထက်ပိုသော ဝဏ္ဏများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး ပုံသဏ္ဌာန်အရ လည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ်အရလည်းကောင်း ထပ်မံ၍ ခွဲမထုတ်နိုင်သော နာမ်ရုပ်ရင်းကို နာမ်ရိုး ဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။ နာမ်ရိုးကို ဧကဝဏ္ဏနာမ်ရိုးနှင့် ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်ရိုးဟူ၍ ပိုင်းခြား လေ့လာနိုင်ပါသည်။

၂၊ ၁၊ ၁၊ ၁။ ဧကဝဏ္ဏနာမ်ရိုး

ဝဏ္ဏအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုတည်းနှင့် တည်ဆောက်ထားသော နာမ်ရုပ်ရင်းကို ဧကဝဏ္ဏနာမ်ရိုး^၁ ဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။

ပုံသေနည်း ရုပ်သီးရုပ်ရင်း	→	- စကားရိုး
သင်္ကေတ - S.n.(mono)	→	fm.N(mono)

သာဓက- ဆင်၊ ကျား၊ မြစ်၊ စွန်၊ ဆေး၊ လေ၊ နေ၊ သား၊ ကား၊ ကျောင်း။

၂၊ ၁၊ ၁၊ ၂။ ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်ရိုး

ရုပ်ရင်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး တစ်ခုထက်ပိုသောဝဏ္ဏများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး ပုံသဏ္ဌာန်အရ လည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ်အရလည်းကောင်း ထပ်မံခွဲထုတ်မရသော နာမ်ရုပ်ရင်းကို ဗဟုဝဏ္ဏ နာမ်စကားရိုး^၂ ဟုခေါ်ပါသည်။

ပုံသေနည်း	- ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်ရိုး	→	ဗဟုဝဏ္ဏရုပ်သီးရုပ်ရင်း
သင်္ကေတ	- S.n.(poly)	→	fm.N(poly)

သာဓက - ကလေး၊ အင်္ကျီ၊ ပလာစတာ၊ သီလရှင်၊ တက္ကသိုလ်။

၂၊ ၁၊ ၂။ ကြိယာရိုးစကားလုံး

ဝဏ္ဏအစိတ်အပိုင်းတစ်ခု (သို့) တစ်ခုထက်ပိုသော ဝဏ္ဏများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး ပုံသဏ္ဌာန် အရလည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ်အရလည်းကောင်း ထပ်မံ၍ ခွဲမထုတ်နိုင်သော ကြိယာရုပ်ရင်းကို ကြိယာရိုး^၃ ဟုခေါ်နိုင်ပါသည်။

ကြိယာရိုးတွင် ဧကဝဏ္ဏကြိယာရိုးနှင့် ဗဟုဝဏ္ဏကြိယာရိုးဟူ၍ ပိုင်းခြားလေ့လာနိုင် ပါသည်။

၂၊ ၁၊ ၂၊ ၁။ ဧကဝဏ္ဏကြိယာရိုး

ဝဏ္ဏအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုတည်းနှင့် တည်ဆောက်ထားသော ကြိယာရုပ်ရင်းကို ဧကဝဏ္ဏ ကြိယာရိုး^၄ ဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။

ပုံသေနည်း	- ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်ရိုး	→	ဗဟုဝဏ္ဏရုပ်သီးရုပ်ရင်း
သင်္ကေတ	- S.V.(mono)	→	fm.V(mono)

သာဓက - ပျောက်၊ ပျော်၊ လွမ်း၊ မျှော်၊ သွား၊ စား။

^၁ Monosyllabic simple noun

^၂ Polysyllabic simple noun

^၃ Simple verb

^၄ Monosyllabic simple verb

၂၊ ၁၊ ၂။ ဗဟုဝဏ္ဏကြိယာရိုး

တစ်ခုထက်ပိုသော ဝဏ္ဏများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး ပုံသဏ္ဌာန်အရလည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ် အရလည်းကောင်း ထပ်မံခွဲထုတ်မရသော ကြိယာရုပ်ရင်းကို ဗဟုဝဏ္ဏကြိယာရိုး^၁ ဟုခေါ်ဆို ပါသည်။

ပုံသေနည်း	- ဗဟုဝဏ္ဏကြိယာရိုး	→	ဗဟုဝဏ္ဏကြိယာရုပ်ရင်း
သင်္ကေတ	- S.V.(poly)	→	fm.V(poly)

သာဓက -တောင်းပန်၊ ကြိုးစား၊ သနား၊ တပ်မက်၊ ကုသ၊ ပင်ပန်း၊ ကျွမ်းကျင်။

မြန်မာစကားတွင် ဧကဝဏ္ဏနာမ်ရိုးနှင့် ဧကဝဏ္ဏကြိယာရိုးစကားလုံး ပါဝင်ဖွဲ့စည်းအသုံးပြုမှု ပိုများသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။ သို့ဖြစ်သောကြောင့်လည်း မြန်မာဘာသာစကားသည် ဧကဝဏ္ဏ ဘာသာစကား အမျိုးအစား ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် စကားရိုးသည် ခွဲထုတ်၍မရသော ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်း ဖြစ်သည်။ မြန်မာ ဘာသာစကားရှိ စကားရိုးများကို ဧကဝဏ္ဏနာမ်ရိုး၊ ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်ရိုး၊ ဧကဝဏ္ဏကြိယာရိုး၊ ဗဟုဝဏ္ဏကြိယာရိုးဟူ၍ စိတ်ဖြာ လေ့လာနိုင်ပါသည်။ ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်ရိုး (သို့) ဗဟုဝဏ္ဏ ကြိယာရိုး စကားလုံးတို့၏ ဝဏ္ဏများအကြား မည်သည့်ယူနစ်မှ ဝင်ရောက်မဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့ ဝဏ္ဏကြိယာရိုးစကားလုံးတို့၏ ဝဏ္ဏများအကြား မည်သည့်ယူနစ်မှ ဝင်ရောက် မဖြစ်နိုင် သကဲ့သို့ ဝဏ္ဏအစီအစဉ်ကိုလည်း ပြောင်းလဲ၍ မရနိုင်သည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

၂၊ ၂။ စကားရော

စကားရောဆိုသည်မှာ တစ်ခု (သို့မဟုတ်) တစ်ခုထက်ပိုသော ရုပ်သီးနှင့် တစ်ခု (သို့မဟုတ်) တစ်ခုထက်ပိုသော ရုပ်မှီးရုပ်ရင်းများဖြင့် ပေါင်းစပ်တည်ဆောက်ထားသော စကားလုံးမျိုးကို ဆိုလိုပါသည်။^၂

ပုံသေနည်း	- စကားရော	→	ရုပ်မှီး...+ ရုပ်သီး...+ ရုပ်မှီး... ရုပ်သီး...+ ရုပ်မှီး... ရုပ်သီး...+ ရုပ်မှီး...+ ရုပ်သီး...
သင်္ကေတ	- S.V.(mono)	→	b.m...+fm...+ bm... fm...+bm fm...+bm...+ fm...

စကားရောသည် ရုပ်သီးရုပ်ရင်းတစ်ခု (သို့မဟုတ်) တစ်ခုထက်ပိုသော ရုပ်သီးရုပ်ရင်းများနှင့် တစ်ခု (သို့မဟုတ်) တစ်ခုထက်ပိုသော ရုပ်မှီးရုပ်ရင်းများ ပေါင်းစပ် တည်ဆောက်ထားသော စကားလုံး အမျိုးအစား တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် အဆက်ကပ်စနစ်^၃ ဖြင့် တည်ဆောက် ထားသော စကားလုံးများဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။ နာမ်ရောစကားလုံးနှင့် အထူးပြုစကားလုံးများအဖြစ် စကားလုံးပွားယူဖွဲ့စည်းထားသော စကားရော များကို မြန်မာဘာသာစကားတွင် လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

၂၊ ၂။ နာမ်ရောစကားလုံး

နာမ်ရုပ်ရင်း (သို့)ကြိယာရုပ်ရင်းနှင့် ရုပ်မှီးရုပ်ရင်း/ အဆက်ရုပ်ရင်းတစ်ခု (သို့)တစ်ခုထက် ပိုသော ရုပ်မှီးရုပ်ရင်း/ အဆက်ရုပ်ရင်းများ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော စကားလုံးအမျိုးအစား ဖြစ်ပါသည်။

^၁ Polysyllabic simple verb

^၂ ထွန်းမြင့်၊ ဦး၊ ၂၀၀၇၊ ၃၄၄။

^၃ Affixing system

ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်း + ရုပ်မှီးရုပ်ရင်း = နာမ်ရောစကားလုံး

ကား	+	သမား	=	ကားသမား
ဆေး	+	သမား	=	ဆေးသမား
ဘိန်း	+	သမား	=	ဘိန်းသမား
အရက်	+	သမား	=	အရက်သမား
လယ်	+	သမား	=	လယ်သမား
ရိုးသား	+	မှု	=	ရိုးသားမှု
ပျက်စီး	+	မှု	=	ပျက်စီးမှု
လေးစား	+	မှု	=	ကောင်းမှု
လွတ်လပ်	+	ရေး	=	လွတ်လပ်ရေး
ဝေဖန်	+	ရေး	=	ဝေဖန်ရေး
ခံစား	+	ချက်	=	ခံစားချက်
ပြင်ဆင်	+	ချက်	=	ပြင်ဆင်ချက်
ကစား	+	စရာ	=	ကစားစရာ
စား	+	စရာ	=	စားစရာ

ရုပ်မှီးရုပ်ရင်း + ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်း = နာမ်ရောစကားလုံး

အ	+	ချစ်	=	အချစ်
အ	+	စား	=	အစား
အ	+	တွေး	=	အတွေး
အ	+	ပြေး	=	အပြေး
အ	+	မိန့်	=	အမိန့်
အ	+	လုပ်	=	အလုပ်

ရုပ်မှီး + ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်း + ရုပ်မှီး = နာမ်ရောစကားလုံး

အ	+	ထမ်း	+	သမား	=	အထမ်းသမား
အ	+	ဖျက်	+	သမား	=	အဖျက်သမား
အ	+	လုပ်	+	သမား	=	အလုပ်သမား

ရုပ်မှီး + ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်း + ရုပ်သီး = နာမ်ရောစကားလုံး

အ	+	မှာ	+	စကား	=	အမှာစကား
အ	+	ဖျော်	+	ဆရာ	=	အဖျော်ဆရာ

ရုပ်မှီး + ရုပ်သီး + ရုပ်မှီး = နာမ်ရောစကားလုံး

အကြောင်း	+	ပြ	+	ချက်	=	အကြောင်းပြချက်
----------	---	----	---	------	---	----------------

ရုပ်သီး + ရုပ်မှီး + ရုပ်သီး + ရုပ်သီး + ရုပ်သီး = နာမ်ရောစကားလုံး

ဆရာ	+	များ	+	သမဂ္ဂ	+	ရုံး	+	ခန်း	=	ဆရာများသမဂ္ဂရုံးခန်း
-----	---	------	---	-------	---	------	---	------	---	----------------------

ရုပ်သီး+ရုပ်မှီး+ရုပ်သီး+ရုပ်သီး+ရုပ်မှီး+ရုပ်သီး= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး

တယ်လီဖုန်း+အ+ပို+ပစ္စည်း+အ+ရောင်း+ဆိုင်=တယ်လီဖုန်းအပိုပစ္စည်းအရောင်းဆိုင်

မြန်မာဘာသာစကားတွင် နာမ်ရောစကားလုံးများသည် ဘာသာစကားဖန်တီးမှု၏ လိုအပ်ချက်အရ စကားလုံးပွားယူသောစနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားသော စကားလုံးများ ဖြစ်ပါသည်။

၂၊ ၂၊ ၂။ အထူးပြုစကားရောစကားလုံး

နာမ်ရုပ်ရင်း (သို့) ကြိယာရုပ်ရင်းနှင့် တစ်ခု (သို့) တစ်ခုထက်ပိုသော ရုပ်မှီးရုပ်ရင်းများ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော စကားလုံးဖြစ်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ နာမ် (သို့) ကြိယာရုပ်ရင်း၏ ဆိုလိုရင်းကို အထူးပြုသည့် စကားလုံးအဖြစ် သဒ္ဒါတာဝန် ပြောင်းသွားသော စကားရော စကားလုံး ဖြစ်ပါသည်။

သာဓက - အထူးပြုစကားရော

အပြော	(အပြောစကား - နာမ်အထူးပြု)
	(အပြောဆိုး - ကြိယာအထူးပြု)
ချစ်စရာ	(ချစ်စရာကောင်း - ကြိယာအထူးပြု)
	(ချစ်စရာအရုပ် - နာမ်အထူးပြု)
ထိတ်လန့်ဖွယ်	(ထိတ်လန့်ဖွယ်ဖြစ်ရပ် - နာမ်အထူးပြု)
အထိတ်တလန့်	(အထိတ်တလန့်ကြား - ကြိယာအထူးပြု)
အပြောအဆို	(အပြောအဆိုယဉ်ကျေး - ကြိယာအထူးပြု)
တရိုတသေ	(တရိုတသေဆက်ဆံ - ကြိယာအထူးပြု)
အိမ်မှု	(အိမ်မှုကိစ္စ - နာမ်အထူးပြု)
တိတ်တဆိတ်	(တိတ်တဆိတ်ထွက်ပြေး - ကြိယာအထူးပြု)
အရောင်းအဝယ်	(ပစ္စည်းအရောင်းအဝယ် - နာမ်အထူးပြု)
	(အရောင်းအဝယ်လိုက် - ကြိယာအထူးပြု)

မြန်မာဘာသာစကားရှိ အထူးပြုစကားရောစကားလုံးများသည် အနက်အဓိပ္ပာယ် လေးနက်ပေါ်လွင်စေရန် ဘာသာစကားလိုအပ်ချက်အရ ပွားယူဖွဲ့စည်းထားသော စကားလုံးဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

၂၊ ၃။ စကားပေါင်း

“စကားပေါင်းဆိုသည်မှာ တစ်ခုမကသော ရုပ်သီးရုပ်ရင်းတို့ဖြင့် ပေါင်းဖွဲ့ထားသည့် စကားလုံးမျိုးကို ဆိုလိုသည်”^၂ မြန်မာဘာသာစကားတွင် သီးခြားရပ်တည်ပြီး အဓိပ္ပာယ် ပြည့်ဝသော စကားလုံးအသစ်များတိုးလာအောင် ရုပ်သီးနှစ်ခု သို့မဟုတ် နှစ်ခုထက်ပိုသော ရုပ်သီးများကို ပေါင်းစပ်ပြီး စကားပေါင်း စကားလုံးများ ပွားယူဖွဲ့စည်းနိုင်သည်ကို လေ့လာ တွေ့ရှိရပါသည်။

ပုံသေနည်း	- စကားပေါင်း	→	ရုပ်သီး (နှစ်ခုနှင့် နှစ်ခုမက)
သင်္ကေတ	- Cpd.w.	→	fm.+ fm.+...

^၁ Modifier complex word

^၂ ထွန်းမြင့်။ ဦး၊ ၂၀၀၇၊ ၁၃၅။

ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	=	စကားပေါင်း						
ကောင်း	+	သတင်း	=	ကောင်းသတင်း						
ကျွဲ	+	ချို	=	ကျွဲချို						
ငါး	+	ကင်	=	ငါးကင်						
ရောင်း	+	ဈေး	=	ရောင်းဈေး						
ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	=	စကားပေါင်း				
ကိုယ်	+	ခံ	+	ပညာ	=	ကိုယ်ခံပညာ				
ရေ	+	သန့်	+	စက်ရုံ	=	ရေသန့်စက်ရုံ				
လက်	+	ဝတ်	+	ရတနာ	=	လက်ဝတ်ရတနာ				
အပ်	+	ချုပ်	+	ဆိုင်	=	အပ်ချုပ်ဆိုင်				
ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	=	စကားပေါင်း		
နိုင်ငံရေး	+	ပါတီ	+	ဝင်	+	အင်အား	=	နိုင်ငံရေးပါတီဝင်အင်အား		
ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	+	ရုပ်သီး	=	စကားပေါင်း
တိုင်း	+	ချစ်	+	ပြည်	+	ချစ်	+	စိတ်	=	တိုင်းချစ်ပြည်ချစ်စိတ်

မြန်မာဘာသာစကားတွင် စကားလုံးလိုအပ်ချက်အရ အနည်းဆုံး ရုပ်ရင်းနှစ်ခုအား ပေါင်းပြီး စကားလုံးအသစ်ဖွဲ့စည်းနိုင်ပါသည်။ အဓိပ္ပာယ်အရ လက်ခံနိုင်မှုအပေါ်စံထား၍ နာမ်ပေါင်း (သို့မဟုတ်) ကြိယာပေါင်းစကားလုံးအဖြစ် တိုးချဲ့ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်နိုင် ပါသည်။

မြန်မာဘာသာစကားတွင် ဘာသာဗေဒဆိုင်ရာ နည်းစနစ်များကို စံထား၍ စကားလုံးများပေါင်းစပ်ထားသော စကားပေါင်းစကားလုံးများ အဖြစ် နာမ်ပေါင်းစကားလုံးနှင့် ကြိယာပေါင်း စကားလုံးများကို အကျဉ်းမျှ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

၂။ ၃။ ၁။ နာမ်ပေါင်းစကားလုံး

တစ်ခုမကသော ရုပ်သီးရုပ်ရင်းတို့ဖြင့် ပေါင်းဖွဲ့ထားပြီး နာမ်စကားလုံးအသစ်ဖြစ်သွားသော စကားလုံးကို နာမ်ပေါင်း စကားလုံးဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။

ရုပ်သီး (N)	+	ရုပ်သီး (N)	=	နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)
က	+	ပွဲ	=	ကပွဲ
ချမ်းသာ	+	သုခ	=	ချမ်းသာသုခ
ဆေး	+	ကျောင်းသား	=	ဆေးကျောင်းသား
မီး	+	ချောင်း	=	မီးချောင်း
မိုး	+	ရေ	=	မိုးရေ
မောင်	+	နှမ	=	မောင်နှမ
ရဟန်း	+	သံဃာ	=	ရဟန်းသံဃာ
လင်	+	မယား	=	လင်မယား
ဝါး	+	အိမ်	=	ဝါးအိမ်

ရုပ်သီး (N)	+	ရုပ်သီး (V)	= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)
ခေါင်း	+	ပေါင်း	= ခေါင်းပေါင်း
ထမင်း	+	ပေါင်း	= ထမင်းပေါင်း
ထွေး	+	ခံ	= ထွေးခံ
ပေါက်	+	တူး	= ပေါက်တူး
ပန်း	+	ကုံး	= ပန်းကုံး
လက်	+	စွပ်	= လက်စွပ်
လည်	+	ဆွဲ	= လည်ဆွဲ
ရေ	+	စစ်	= ရေစစ်

ရုပ်သီး (N)	+	ရုပ်သီး (N)	= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)
ဆွဲ	+	ကြိုး	= ဆွဲကြိုး
တိုက်	+	စစ်	= တိုက်စစ်
ထိုး	+	ဆေး	= ထိုးဆေး
ပေါင်း	+	အိုး	= ပေါင်းအိုး
ပြ	+	တိုက်	= ပြတိုက်

ရုပ်သီး (N)+ ရုပ်သီး (N) + ရုပ်သီး (N)= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)

ကံ	+	စမ်း	+	မဲ	= ကံစမ်းမဲ
ကျော	+	ပိုး	+	အိတ်	= ကျောပိုးအိတ်
ခြေ	+	သုတ်	+	ခုံ	= ခြေသုတ်ခုံ
ဆံပင်	+	ညှပ်	+	ဆိုင်	= ဆံပင်ညှပ်ဆိုင်

ရုပ်သီး (N)+ ရုပ်သီး (N) + ရုပ်သီး (N)= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)

မိတ္တူ	+	ကူး	+	စက်	= မိတ္တူကူးစက်
မျက်	+	ကပ်	+	မှန်	= မျက်ကပ်မှန်
ရေ	+	သန့်	+	စက်ရုံ	= ရေသန့်စက်ရုံ
လက်	+	ဝတ်	+	ရတနာ	= လက်ဝတ်ရတနာ

(ဂ ဖော်ပြပါ ပေါင်းစပ်စနစ်ဖြင့် စကားလုံးပွားခြင်းကို အသုံးများပါသည်။)

ရုပ်သီး (N)+ ရုပ်သီး (V) + ရုပ်သီး (V)=နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)

ခေါင်း	+	အုံး	+	စွပ်	= ခေါင်းအုံးစွပ်
--------	---	------	---	------	------------------

ရုပ်သီး (N)+ ရုပ်သီး (V) + ရုပ်သီး (V)=နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)

လက်ထပ်	+	စာ	+	ချုပ်	= လက်ထပ်စာချုပ်
--------	---	----	---	-------	-----------------

(*ဖော်ပြပါ ပေါင်းစပ်စနစ်များဖြင့် စကားလုံးပွားထားသော စကားလုံး အရေအတွက်မှာ အလွန်အသုံးနည်းပါသည်။)

ရုပ်သီး (R _n)	+	ရုပ်သီး (V)	= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)
ကြက်	+	ကြော်	= ကြက်ကြော်
ငါး	+	ခြောက်	= ငါးခြောက်
ဆန်	+	ပြုတ်	= ဆန်ပြုတ်
ပုံ	+	ကြမ်း	= ပုံကြမ်း
ဘဲ	+	ကင်	= ဘဲကင်
လူ	+	ဆိုး	= လူဆိုး

“ကြက်၊ ငါး၊ ဆန်၊ ပုံ၊ ဘဲ၊ လူ၊ ” စသည့် ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်းများ၏ နောက်မှာရှိသော “ကြော်၊ ခြောက်၊ ပြုတ်၊ ကြမ်း၊ ကင်၊ ဆိုး” စသည့် ကြိယာရုပ်ရင်းတို့သည် ရင်းမြစ်နာမ်ကို အထူးပြုနေသော ရုပ်ရင်းများဖြစ်ပါသည်။

ရုပ်သီး (N)	+	ရုပ်သီး (R _n)	= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)
စစ်	+	သဘော	= စစ်သဘော
တိုက်	+	လေယာဉ်	= တိုက်လေယာဉ်
ပိုက်ဆံ	+	အိတ်	= ပိုက်ဆံအိတ်
ပင်စင်	+	လစာ	= ပင်စင်လစာ
ဖိနပ်	+	စင်	= ဖိနပ်စင်
ဘဏ်	+	စာအုပ်	= ဘဏ်စာအုပ်

မူလအခြေခံရင်းမြစ်ရုပ်ရင်း နာမ်စကားလုံးများ၏ရှေ့မှ ကြိယာရုပ်ရင်းတစ်ခုဖြင့် သော်လည်းကောင်း၊ နာမ်ရုပ်ရင်းတစ်ခုဖြင့်သော် လည်းကောင်း ပေါင်းစပ်တည်ဆောက်ထား သော နာမ်ပေါင်းစကားလုံးများ ဖြစ်သည်။ “သဘော၊ လေယာဉ်၊ အိတ်၊ လစာ၊ စင်၊ စာအုပ်” စသည့် ရင်းမြစ်ရုပ်ရင်းများ၏ ရှေ့မှာရှိသော “စစ်၊ တိုက်၊ ပိုက်ဆံ၊ ပင်စင်၊ ဖိနပ်၊ ဘဏ်” တို့သည် ရင်းမြစ်နာမ်ကို အထူးပြုနေသော ရုပ်ရင်းများ ဖြစ်ပါသည်။

(N) _{affix}	+	ရုပ်သီး (R _n)	= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး (Cpd.n)
အစုန်	+	ရထား	= အစုန်ရထား
အနု	+	ပညာ	= အနုပညာ
အမြတ်	+	ငွေ	= အမြတ်ငွေ
အလုပ်	+	ကိစ္စ	= အလုပ်ကိစ္စ
အဝင်	+	လမ်း	= အဝင်လမ်း

(*ဖော်ပြပါ စကားပေါင်းများတွင် “ရထား၊ ပညာ၊ ငွေ၊ ကိစ္စ၊ လမ်း” တို့သည် ရင်းမြစ်နာမ် များဖြစ်ပြီး “အစုန်၊ အနု၊ အမြတ်၊ အလုပ်၊ အဝင်” တို့သည် အဆက်ကပ်နာမ်များအဖြစ် ရင်းမြစ်နာမ်ကို အထူးပြုနေပါသည်။)

ရုပ်သီး (N)	+	ရုပ်သီး (V)	= နာမ်ပေါင်းစကားလုံး/ ကြိယာပေါင်းစကားလုံး
ကျောင်း	+	ဆင်း	= ကျောင်းဆင်း
ခေါင်း	+	ပေါင်း	= ခေါင်းပေါင်း
ထမင်း	+	ချက်	= ထမင်းချက်
ပုလင်း	+	ကွဲ	= ပုလင်းကွဲ
လက်မှတ်	+	ရောင်း	= လက်မှတ်ရောင်း

(*ဖော်ပြပါ စကားပေါင်းများတွင် ဝါကျအထားအသို၊ အသုံးအပေါ် မူတည်၍ နာမ်ပေါင်း အဖြစ်လည်းကောင်း၊ ကြိယာပေါင်းအဖြစ်လည်းကောင်း အသုံးပြုနိုင်သော စကားလုံးများ ဖြစ်ပါသည်။)

၂၊ ၃၊ ၂။ ကြိယာပေါင်းစကားလုံး

တစ်ခုမကသော ရုပ်သီးရုပ်ရင်းတို့ဖြင့် ပေါင်းဖွဲ့ထားပြီး ကြိယာစကားလုံးအသစ်ဖြစ်သွားသော စကားလုံးကို ကြိယာပေါင်းစကားလုံးဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။

ရုပ်သီး (N) + ရုပ်သီး (V) = ကြိယာပေါင်းစကားလုံး (Cpd.v)

ကား	+	မောင်း	= ကားမောင်း
ကျောင်း	+	ဆင်း	= ကျောင်းဆင်း
စာ	+	ဖတ်	= စာဖတ်
ဈေး	+	ဝယ်	= ဈေးဝယ်
မုန့်တိုင်း	+	ကျ	= မုန့်တိုင်းကျ
ရေ	+	ဆွဲ	= ရေဆွဲ
လေ	+	တိုက်	= လေတိုက်

ရုပ်သီး (V) + ရုပ်သီး (V) = ကြိယာပေါင်းစကားလုံး (Cpd.v)

ခွဲ	+	စိတ်	= ခွဲစိတ်
စား	+	သောက်	= စားသောက်
ဆုတ်	+	ဖြေ	= ဆုတ်ဖြေ
နင်း	+	နှိပ်	= နင်းနှိပ်
ပေးကမ်း	+	စွန့်ကြဲ	= ပေးကမ်းစွန့်ကြဲ
ပြော	+	ဆို	= ပြောဆို
ရှိခိုး	+	ပူဇော်	= ရှိခိုးပူဇော်
သင်ကြား	+	ပို့ချ	= သင်ကြားပို့ချ

ရုပ်သီး (V) + ရုပ်သီး (V) = ကြိယာပေါင်းစကားလုံး (Cpd.v)

ပျက်စီး	+	ဆုံးပါး	= ပျက်စီးဆုံးပါး
ရင်းနှီး	+	ကျွမ်းဝင်	= ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်
လေးလံ	+	ထိုင်းမှိုင်း	= လေးလံထိုင်းမှိုင်း
သင်ကြား	+	ပို့ချ	= သင်ကြားပို့ချ
သုတ်သင်	+	သတ်ဖြတ်	= သုတ်သင်သတ်ဖြတ်
သွန်သင်	+	ဆုံးမ	= သွန်သင်ဆုံးမ

(*ဖော်ပြပါ ကြိယာပေါင်းတို့သည် အထူးမပြုသော အပြိုင်ကြိယာပေါင်းများ (သို့) အဓိပ္ပာယ် ဆင်တူ ကြိယာပေါင်းများဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။)

အနက်အဓိပ္ပာယ်အရ လက်ခံနိုင်သည်အထိ ရုပ်သီးရုပ်ရင်းများ ပေါင်းကာ ကြိယာပေါင်းစကားလုံးများ တိုးချဲ့ပေါင်းစပ် ဖွဲ့စည်းနိုင်ခြင်းသည် မြန်မာဘာသာစကား၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံအရ စကားလုံးပွားခြင်းစနစ်ပင် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

မြဲငုံသုံးသပ်ချက်

ဤစာတမ်းတွင် ဘာသာဗေဒပညာရှင်များ၏ စကားလုံးဆိုင်ရာ၊ စကားလုံး အမျိုးအစားဆိုင်ရာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ၊ စကားလုံးအမျိုးအစားခွဲခြားပုံတို့ကို ချဉ်းကပ်လေ့လာစံထား၍ မြန်မာစကားလုံး အမျိုးအစားခွဲပုံကို ခွဲခြားလေ့လာတင်ပြ ထားပါသည်။

မြန်မာဘာသာစကား၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံကို အခြေခံ၍ မြန်မာစကားလုံးများကို စကားရိုးစကားလုံး၊ စကားရောစကားလုံး၊ စကားပေါင်းစကားလုံးဟူ၍ စကားလုံးအမျိုးအစား (၃)မျိုးရှိပုံကို သာဓကစကားလုံးများဖြင့် တင်ပြထားပါသည်။

စကားရိုးစကားလုံးများကို နာမ်ရိုးစကားလုံးနှင့် ကြိယာစကားရိုးစကားလုံးဟု ခွဲခြားလေ့လာပြီး နာမ်ရိုးစကားလုံးကို ဧကဝဏ္ဏနာမ်ရိုးနှင့် ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်ရိုး၊ ကြိယာရိုး စကားလုံးကိုလည်း ဧကဝဏ္ဏကြိယာရိုးနှင့် ဗဟုဝဏ္ဏကြိယာရိုး ဟူ၍လည်း ထပ်မံခွဲခြား လေ့လာထားပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားသည် ဧကဝဏ္ဏဘာသာစကား အမျိုးအစားဖြစ်၍ စကားလုံးတို့၏တည်ဆောက်ပုံကို လေ့လာသောအခါ ဧကဝဏ္ဏနာမ်ရိုး စကားလုံးနှင့် ဧကဝဏ္ဏ ကြိယာရိုးစကားလုံးအသုံး ပိုများကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

စကားရောစကားလုံးကို နာမ်ရောစကားလုံးနှင့် အထူးပြုစကားရောစကားလုံးဟု ခွဲခြားလေ့လာထားပါသည်။ စကားရောစကားလုံးသည် အဆက်ကပ်စနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားသော စကားလုံးအမျိုးအစားပင် ဖြစ်ပါသည်။

နာမ်ရောစကားလုံးများသည် ဘာသာစကားအသုံးပြုမှု လိုအပ်ချက်အရ စကားလုံး ပွားယူသောစနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားသော စကားလုံး အမျိုးအစားဖြစ်ပြီး အထူးပြု စကားရော စကားလုံးများသည် အနက်အဓိပ္ပာယ်လေးနက်ပေါ်လွင်စေရန် ပွားယူဖွဲ့စည်း ထားသော စကားလုံးအမျိုးအစားပင် ဖြစ်ပါသည်။

စကားပေါင်းစကားလုံးကို နာမ်ပေါင်းစကားလုံးနှင့် ကြိယာပေါင်းစကားလုံးဟု ခွဲခြားနိုင်ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။ စကားလုံးလိုအပ်ချက်အရ ရုပ်ရင်းနှစ်ခု သို့မဟုတ် အများဆုံး ရုပ်ရင်း(၅)ခုဖြင့် စကားလုံးအသစ် ဖွဲ့စည်းနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းရာတွင် အဓိပ္ပာယ်အရ လက်ခံနိုင်မှုအပေါ် စံထား၍ တိုးချဲ့ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်နိုင်သည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရ ပါသည်။

နိဂုံး

ဘာသာစကားအသီးသီး၌ အတွင်းတည်ငြိမ်မှုမှတ်ကျောက်နှင့် နေရာမရွှေ့ပြောင်း နိုင်မှု မှတ်ကျောက်ကို စံအဖြစ်ထား၍ စကားလုံးအဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ၂၁-ရာစု ခေတ်သစ်ဘာသာဗေဒလေ့လာမှုတွင် ဘာသာစကား၏ တည်ဆောက်မှုပုံသဏ္ဌာန်လေ့လာမှု သာမက အနက်အဓိပ္ပာယ်အရ ချဉ်းကပ်လေ့လာသောနည်းဖြင့် စကားလုံးဖွဲ့ပုံကို လေ့လာမှု ပြုလာကြသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာစကားတွင် စကားလုံးများဖွဲ့စည်းရာ၌ စကားလုံးတို့၏ တည်ဆောက်မှုပုံကိုအခြေခံ၍ အနက်အဓိပ္ပာယ်အရ လက်ခံနိုင်သည်အထိ တိုးချဲ့ဖွဲ့စည်းခြင်းကို လက်ခံ၍ စကားလုံးဖွဲ့ယူမှုပြုနိုင်ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

ထွန်းမြင့်(ဦး)။ (၂၀၀၇)။ *ဘာသာဗေဒ*။ (တကြိမ်)။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်အောင်ဆက်။

မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၁၉၉၁)။ *မြန်မာအဘိဓာန်*။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာနှင့် ဘာသာစကား ပညာရေးဌာန။ ဖိုတိုလစ်သိုပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၂၀၀၅)။ *မြန်မာသဒ္ဒါ*။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်။

ရွှေပြည်စိုး၊ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၇)။ *Aspects of Myanmar Language*. ကွန်ပျူတာစာမူ။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

Bloomfield, Leonard, (1965). *Language*, London, George Allen and Unwin Ltd. Ruskin House.

အတိုကောက် အမှတ်အသား

b.m	= bound morpheme	= ရုပ်မှီ
Cpd.n	= Compound noun	= နာမ်ပေါင်း
Cpl.n	= Complex noun	= နာမ်ရော
Cpd.v	= Compound verb	= ကြိယာပေါင်း
Cpd.w	= Compound word	= စကားပေါင်းစကားလုံး
Cpl.w	= Complex word	= စကားရောစကားလုံး
fm.	= free morpheme	= ရုပ်သီး
mono.	= monosyllabic	= ဧကဝဏ္ဏ
N	= Noun	= နာမ်
Poly	= polysyllabic	= ဗဟုဝဏ္ဏ
R _n	= Root noun	= ရင်းမြစ်နာမ်
S.n.	= Simple noun	= နာမ်ရိုး
S w.	= Simple word	= စကားရိုး
V	= Verb	= ကြိယာ